

SEZNÁMENÍ S PELECHOVSKÝM LOMEM

Místo realizace: PELECHOVSKÝ LOM

Termín realizace: ZÁŘÍ

Cílová skupina: 4.třída

Cíle:

- ⊙ Žáci prozkoumají a zažijí lom prostřednictvím svých smyslů.
- ⊙ Žáci jsou motivováni navštěvovat lom opakovaně.

Anotace: Žáci hledají v lomu všechny barvy duhy a ve dvojicích zkoumají, jaký je lom na dotek. Poté se vydávají na tajuplnou plavbu po tůni Pelechovského lomu, aby našli indicie, které je zavedou k úvodnímu dopisu a dárku od ducha lomu.

Délka výukového programu: 150 min.

Harmonogram:

(30 min.) aktivita Barvy Lomu	09:15 – 09:45
(20 min.) přestávka, svačina	09:45 – 10:05
(45 min.) aktivita Lom na dotek	10:05 – 10:50
(15 min.) přestávka, svačina	10:50 – 11:05
(40 min.) aktivita Setkání s Čéďou	11:05 – 11:45

Příprava:

→ **Instruovat žáky ohledně potřebného vybavení:**

Na výukové dny je vhodné, aby žáci měli:

- skládací podsedák
- oblečení a obuv vhodné do terénu, adekvátní počasí (pláštěnku, nepromokavou pevnou obuv, nepromokavé kalhoty)
- oblečení vhodné k ušpinění, náhradní variantu na převlečení ve škole
- v zimních měsících teplé vrstvené oblečení, prstové rukavice a přes ně palčáky, teplý čaj v termosce, zahřívací jídla např. se zázvorem
- v teplých dnech opatření proti klíšťatům (večer se nechat prohlédnout rodičem)

→ **Připravit si univerzální pomůcky do terénu:**

Na výukové dny je vhodné, aby lektor měl:

- zvukový signál pro svolávání žáků (např. větší zvoneček, flétna)
- podsedák (sezení na zemi v kruhu)
- lékárnička

→ **Zajistit plavidlo:** Předem domluvit raft nebo jiné plavidlo.

→ **Vytisknout deníky a dopis od ducha:** Vytisknout pro každého žáka 1 ks deníku a dopis od ducha, případně ho přepsat ručně, a opálit sirkami okraje.

→ **Připravit v terénu pomůcky:**

- umístění indicií v terénu (do tůně)
- zavěšení dopisu od ducha lomu
- schování deníků v lomu v blízkosti zavěšeného dopisu

Aktivita 1: Barvy lomu

místo: lom (východní část lomu – naproti místu, kde je přístup do tůně)

časová dotace: 30 min.

cíle:

- ⊙ Žák si uvědomuje krásu přírodního místa – Pelechovského lomu.

pomůcky:

- malá sklíčka v barvách duhy
- látkový sáček na sklíčka (**šátek pod duhu – lze i bez něj na umetené ploše**)
- **vzorník barev pro výtvarníky (např. olejové barvy umton)¹**

postup:

- **losování sklíček:** každý žák si vylosuje jedno barevné sklíčko a má za úkol nasbírat přírodniny stejné barvy, lektor uvede aktivitu příběhem (viděl jsem krásnou duhu, která začala mizet - rozpíjet se do krajiny, pojďme společně posbírat její střípky)
- **tvorba duhy z přírodnin:** poté se scházíme a pokládáme barvy na zem, společně složíme na zemi duhu (červená, oranžová, žlutá, zelená, modrá, fialová); s žáky probereme, jaká barva duhy nám schází – kde a kdy by se dala v přírodě nalézt; duhu necháváme na místě

! Sklíčka, jejichž barvu nelze v daném ročním období nalézt, si můžou žáci vyměnit za jiná – před tím je vhodné použít vzorník barev a motivovat k dalšímu pátrání (např. modrá má i velmi tmavé odstíny – pařížská modř, indigo).

Duha z přírodnin Pelechovského lomu.

¹ Červeně jsou označeny pomůcky, které nejsou součástí sady pomůcek k výukovému programu a je nutno, aby si je pedagog zajistil sám.

Aktivita 2: Lom na dotek

místo: lom (J až JZ cíp lomu)

časová dotace: 45 min.

cíle:

- ⊙ Žák si uvědomuje různorodost přírodního místa – Pelechovského lomu.

pomůcky:

- záslepky na oči
- kartičky větší – vlastnosti povrchů všechny (1 ks/žák)
- kartičky menší – vlastnosti povrchů vybrané (1 ks/dvojice)
- látkové sáčky na kartičky

postup:

- **rozdělení do dvojic:** Žáci se rozdělí do dvojic - jedná se o aktivitu, kde hraje důležitou roli důvěra, takže by si měli vybrat parťáka sami dobrovolně
- **úvod:** „*Jsmo v lomu v místě, kde se dřívě těžil sopečný kámen čedič. Dnes nám tu hodně čediče zbylo odkrytého, ať už v podobě lomových stěn nebo hromad kamení. Tvrdý kámen, ale postupně zarůstá a pokrývá měkká zeleň. Dalo by se říci, že příroda lom postupně obléká. Zatím je ale stále napůl oblečený a napůl nahý. Takže plný kontrastů. Vaším úkolem bude teď prozkoumat tyto kontrasty skrze váš hmat.*“
- **zklidnění (aktivace dlaní):** Žáci si zahřejí dlaně třením o sebe, pak dlaně položí na oči a vnímají teplo, pomalu ruce oddalují a podívají se na přírodu lomu
- **průzkum spolužáka hmatem:** Žáci si stoupnou naproti sobě do dvojic a zavrou oči; úkol je prozkoumat svého parťáka hmatem; následuje sdílení *Jaký byl spolužák na dotek?*; lektor uzavírá: „*Prima, hmat vám funguje – můžeme pokračovat k dalšímu úkolu.*“
- **průzkum lomu hmatem samostatně:** každý žák dostane kartu s vypsánými vlastnostmi povrchů v přírodě lomu (*tj. drsný – hladký; vlhký – suchý; pichlavý – hebký; pružný – pevný*); úkolem je samostatně prozkoumat okolí hmatem a najít všechny vypsané vlastnosti a místa nálezu si, pokud možno, zapamatovat (! žáci nic nesbírají, jen si v hlavě vytvoří malou „hmatovou“ mapku okolí); když jsou žáci hotovi, vrátí kartu lektorovi (čas na průzkum je cca 10 min.)
- **průzkum lomu hmatem ve dvojicích:** Lektor uvede aktivitu: „*Každý lom je místem, kde na sebe lidé musejí dávat větší pozor, aby se jim nic nestalo. Dokonce i v lomu již uzavřeném je terén často jiný než okolní příroda. Po těžbě zde zůstaly zatopené tůňky, hromady kamení, lomové stěny, atp.. My si teď zahrajeme na to, že do lomu vezmete svého nevidomého kamaráda, budete mu dělat průvodce a starat se o něj, aby byl v bezpečí.*“
Žáci pracují ve dvojicích, každý z dvojice si vylosuje kartičku, na které je uvedena dvojice vlastností (např. drsný - hladký); kartičku si tajně přečte a pak ji schová do kapsy; každá dvojice dostane jednu záslepku na oči, žáci se vystřídají v tom, kdo je nevidomý a kdo je vodič; úkolem vodiče je zavést svého „nevidomého parťáka“ tam, kde nahmatá vlastnosti, které si vodič vylosoval; úkolem nevidomého je zkusit uhodnout o jakou dvojici vlastností se jedná; před aktivitou lektori názorně předvedou, jak správně vést slepého kamaráda, aby se mu nic nestalo
- **reflexe:** „*Kdo byl spokojený se svým parťákem zvedne ruku. Kdo se necítil v bezpečí? Řekněte svému kamarádovi proč.*“
Jak se vám aktivita líbila? Vyjádřete zaujmutím postoje a la květina – zvadlá až rozkvetlá.

- ! Důležité instrukce: dobře se starat o kamaráda, který nevidí - pomůže slovní popis toho, jak vypadá cesta, co ho čeká; nechat ho na místě, aby si ho ohmatal do sytosti a užil, pokud začne hmatat i jinam, nechat ho a třeba jen pak vrátit k vybrané kvalitě; jsi vodič a máš svého slepého kamaráda, jsi za něj zodpovědný

Žáci poznávají lom ve dvojicích prostřednictvím hmatu.

Aktivita 3: Setkání s Čédou

místo: lom (tůň, břehy tůně)

časová dotace: 40 min.

cíle:

- ☉ Žák je motivován se do lomu vracet.

pomůcky:

- dřevěná truhlička (nebo jiné pouzdro na deníky)
- vytištěné deníky (dle počtu žáků)
- raftový člun, pádla, vesty (nebo jiné plavidlo)
- 4 ks plastové láhve s širokým hrdlem + kotvy (např. kovové tyče)
- indicie do láhví
- vzkaz od Čédi

postup:

- **evokace:** lektor upozorní žáky na láhev na hladině tůňky; „*Jak se k ní dostaneme?*“ Žáci přicházejí s různými nápady. Za ohybem tůňky čeká překvapení – raftový člun.
- **plavba:** Žáci se ve skupinkách vydávají v člunu na vodu (do člunu se vejde 5 žáků + 1 pedagog); úkolem každé skupinky je dovézt jednu indicii - plastová láhev s lístečkem uvnitř plovoucí na hladině
- **hledání směru podle indicií:** Žáci si přečtou všechny indicie (dřevěná truhlička, střelnice pro vzduchovky, díra na úpatí lomové stěny, kamenné varhany směr lom Smrčí) a přemýšlí, na jaké místo v lomu mají jít; vydávají se do JV části lomu, nacházejí zde na stromě zavěšený dopis - vzkaz od Čediče (Čédi) a v okolí ukrytý dárek - deníky, žáci si společně čtou text v deníku

text dopisu od Čédi:

Zdravím Vás, poutníci,

jsem duchem Pelechovského lomu. Říkají mi Čéd'a. Rozhlédněte se, jsem všude kolem vás...

Přilákal jsem vás dnes na moje oblíbené místo. Rád bych vám, ukázal mnohem víc zajímavých a úžasných míst a věcí tady kolem. Budu potěšen, když se budete ve zdejší přírodě cítit dobře.

A když si lom zamilujete tak, jak ho miluju já. Moji přátelé - květiny, mechy, keře a stromy, tůňka i všechna zvířátka budou vděční za setkávání s citlivými a ohleduplnými lidskými bytostmi.

Lenka a Vítek budou rádi vašimi průvodci. Rozhlédněte se teď kolem, někde jsem tu pro vás schoval malý dárek.

Věřím, že se vám bude líbit, váš Čéd'a

text v deníku:

*Tento deník Tě bude provázet při dobrodružstvích,
která zažiješ v jedinečném kousku krajiny svého domova.*

*Pomůže Ti vzpomenout si na všechny přátele,
které jsi tu potkal.*

*Můžeš si do něj psát, kreslit nebo vlepovat kousky přírody - během našich
společných výprav i kdykoliv jindy.*

*I když půjdeš do přírody sám, s rodinou
nebo třeba s kamarády.*

*Můžeš si do něj zaznamenat své zážitky i věci,
které jsi doteď o zdejší přírodě nevěděl.*

- ! Dle zkušeností z více 4. tříd osobní deník dobře funguje pro společné zápisky vedené třídním pedagogem. Jedná se o záznamy formou textů či obrázků, které slouží k ukotvení toho, co jsme se naučili.
- ! Variantou osobních deníků je deník celé třídy, do kterého žáci společně zaznamenávají, co všechno v lomu zažili (texty, malování, vlepování přírodnin atp.).
- ! Dle zkušeností z více 4. tříd osobní deník dobře funguje pro společné zápisky vedené třídním pedagogem. Jedná se o záznamy formou textů či obrázků, které slouží k ukotvení toho, co jsme se naučili.
- ! Plavba po tůni je pro žáky velkým zážitkem, ale zajištění raftu je nákladná záležitost. Indicie je proto možné schovat např. na břehu tůně nebo jinde v lomu.

Žáci přemýšlejí, jak se dostanou ke vzkazům v láhvích na hladině tůně. Později objeví raft v zátoce a plaví se na něm po tůni.

Žáci čtou indicie, které vylovili z tůně. Žáci nacházejí truhličku s deníky.

Vytvořilo: Středisko ekologické výchovy Český ráj

Autoři: Lenka Javůrková, Vít Preisler

V roce: 2025

Tento materiál vznikl za finanční podpory Libereckého kraje.